

Ekim/October 2025, Cilt/Volume: 15, Sayı/Issue: 2, ss. 147-163.

Başvuru/Submitted: 16.05.2025

Kabul/Accepted: 01.10.2025

Yayın/Published: 27.10.2025

DOI: 10.17828/yalovasosbil.1700530

Araştırma Makalesi/Research Article

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/yalovasosbil>

Romanların Sorunları: Roman Strateji Eylem Belgesi (2023-2030) Üzerine Bir Analiz

Yasin Akyıldız*

Öz

Romanlar, tarihsel süreçte gerek dünya genelinde gerekse Türkiye’de ayrımcılık, yoksulluk ve toplumsal dışlanma gibi çok boyutlu sorunlarla karşı karşıya kalmış topluluklardan biridir. Eğitimde fırsat eşitsizliği, düşük iş gücü katılımı, yüksek işsizlik oranları, yoksulluk, yetersiz konut koşulları, sağlık hizmetlerine sınırlı erişim ve yaygın ayrımcılık, Romanların toplumsal entegrasyonunu engelleyen temel sorun alanları olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, Roman vatandaşların karşılaştıkları sosyal sorunları incelemek ve 2023–2030 Roman Strateji Eylem Belgesi’nin bu sorunlara yönelik yeterliliklerini ve geliştirilebilir yönlerini değerlendirmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak literatür taraması ve belge incelemesi kullanılmış; veriler, Roman topluluklarına ilişkin akademik çalışmalar ile T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan Roman Strateji Eylem Belgesi’nden elde edilmiştir. Veriler, literatürde belirlenen temalar doğrultusunda betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bulgular, strateji belgesinin eğitim, istihdam, barınma, sağlık ve ayrımcılıkla mücadele alanlarında önemli hedefler içerdiğini; ancak uygulama süreçlerinde sürdürülebilir, bütüncül ve çok düzeyli (mikro, mezo, makro) sosyal politikalara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, Romanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi için kısa, orta ve uzun vadeli politika önerileri sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yoksulluk, Sosyal Dışlanma, Dezavantajlı Grup, İşsizlik, Romanlar, Roman Strateji Eylem Belgesi.

Problems of Roma: An Analysis of the Roma Strategy Action Plan (2023-2030)

Abstract

Roma communities have historically faced multidimensional issues such as discrimination, poverty, and social exclusion both globally and in Turkey. Key challenges hindering the social integration of Roma people include unequal opportunities in education, low labor force participation, high unemployment rates, poverty, inadequate housing conditions, limited access to healthcare services, and widespread discrimination. This study aims to examine the social problems faced by Roma citizens and to evaluate

* Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, yasinakyildiz@klu.edu.tr, 0000-0003-4622-0159

the adequacy and areas for improvement of the 2023–2030 Roma Strategy Action Plan in addressing these issues. A literature review and document analysis were employed as data collection methods. The data were obtained from academic studies related to Roma communities and the Roma Strategy Action Plan published by the Republic of Türkiye Ministry of Family and Social Services. The data were analyzed using a descriptive analysis method based on themes identified in the literature. The findings reveal that the strategy document includes significant objectives in the areas of education, employment, housing, health, and combating discrimination; however, sustainable, holistic, and multi-level (micro, mezzo, macro) social policies are needed during the implementation processes. The study offers short-, medium-, and long-term policy recommendations for improving the living conditions of Roma communities.

Keywords: Poverty, Social Exclusion, Disadvantaged Group, Unemployment, Roma, Roma Strategy Action Plan.

Giriş

Romanlar, tarihsel süreçte çeşitli nedenlerle dünyanın farklı bölgelerine göç etmiştir. Farklı dil, sosyal ve kültürel değerlere sahip, kökeni Hindistan’a dayanan kadim bir topluluktur. Göç sürecinde yerel bağlarını kısmen kaybetmişler; gittikleri ülkelerde sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan dezavantajlı duruma düşmüşlerdir. Tarih boyunca sıkça marjinalleştirilen Romanlar, tüm zorluklara rağmen kültürel kimliklerini korumaya çalışmışlardır. Bu mücadele, topluluk içinde dayanışma, özgürlük ve kültürel özgünlüğü güçlendirmiştir.

Türkiye’de yaşayan Roman toplulukları da benzer şekilde dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Bu topluluklar, çok boyutlu ve kesişimsel sorunlarla karşı karşıyadır. Eğitime erken yaşta ara verme, istikrarsız ve kayıt dışı istihdam, yoksulluk, mekânsal dışlanma, toplumsal önyargı ve ayrımcılık temel sorun alanlarıdır. Bu faktörler, Romanların sosyal bütünleşme sürecini önemli ölçüde engellemektedir. Romanlar, genellikle kentin çeperlerinde ve yetersiz konut koşullarında yaşamaktadır. Geleneksel mesleklerin kaybolması, yeni mesleklere uyumu zorlaştırmakta; beceri eksiklikleri nedeniyle işsizlik ve güvencesizlik artmaktadır. Bu sorunların birbirini beslemesi, Romanların sosyal dışlanmasını daha da derinleştirmektedir.

Bu çalışmanın problem alanı, Roman vatandaşların karşılaştıkları çok boyutlu ve kesişimsel sorunların, mevcut sosyal politika belgelerinde ve özellikle **Roman Strateji Eylem Belgesi (2023–2030)** kapsamında ne ölçüde ele alındığının değerlendirilmesidir. Çalışmanın temel amacı, Romanların karşılaştıkları sosyal sorunları literatür ışığında ortaya koymak, strateji belgesindeki politika önceliklerinin yeterliliğini analiz etmek ve sosyal hizmet disiplini açısından çözüm önerileri geliştirmektir.

Bu doğrultuda çalışmada şu araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Romanların yaşadıkları temel sosyal ve toplumsal sorunlar nelerdir?
2. Roman Strateji Eylem Belgesi (2023–2030), bu sorunları hangi düzeyde ve hangi temalar üzerinden ele almaktadır?
3. Bu sorunlar, sosyal hizmet bilimi ve mesleği açısından mikro, mezzo ve makro düzeylerde nasıl çözümlenebilir?

Araştırmada yöntem olarak literatür taraması ve belge analizi kullanılmıştır. Veriler, Roman topluluklarına ilişkin akademik çalışmalar ile T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yayımlanan Roman Strateji Eylem Belgesi’nden elde edilmiştir. Elde edilen bulgular, literatürde belirlenen temalar çerçevesinde betimsel analiz yöntemiyle değerlendirilmiştir. Çalışma, elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Romanların yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik bütüncül ve sürdürülebilir sosyal politika önerileri geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1. Tanım ve Tarihsel Bağlam

Çingene veya Roman kavramı Dünyada yaygın olarak görülen toplumsal bir kesimi tanımlamak için kullanılmaktadır. Literatürde kavramlar daha çok tarihsel süreçte uğradığı değişimle değerlendirilmekte, bu değerlendirmede “çingene” topluluğun kendi içinde oluşan orijinal tanımlama biçimine karşılık gelmektedir. “Roman” kavramı ise çingenelere verilen dışsal bir tanımlama olarak

kabul edilebilir. Avrupa’da yaşayan veya oradan göç eden çingenelere yönelik bir tanımlama olan Roman kimliği daha çok tarihsel göç ve yaşanan coğrafi sınırlar ile kullanılan dilin bir tezahürü olarak tanımlanmaktadır (Kolukırık, 2004: 2-11; Dişli, 2016: 98-114). Diğer yandan farklı ülkelerde, hatta aynı ülkenin farklı yörelerinde bile Çingenerler farklı isimlerle Rom, Dom, Lom, Poşa, Luri, Gitanos, Mutrip, vb. tanımlanmaktadır. 1. Dünya Romanlar kongresi 1971 yılında yapılmış, Dünyada yaşayan ve farklı adlarla tanımlanan çingenelerin ortak ad altında “Roman” olarak tanımlanması gerektiği vurgulanmıştır. Günümüzde de bu kavram hem çingenelerin hem de diğer insanların çingeneleri tanımlamak için kullandıkları çatı bir kimliği ifade etmektedir (Demirel, 2012: 6). Özetle belirtmek gerekirse çingene kavramı tarihi olarak ilk göç etme serüveninde ana yurtlarından ayrılan toplumsal kesimi, farklı adlandırmaların ortaya çıkması ise göç edilen bölgelerde yaşamsal uyum, değişim, linguistik farklılaşmalardan kaynaklanan nitelendirmeyi ifade etmektedir.

Romanların kökenine dair farklı yorumlar bulunmaktadır. Gerçeklik düzeyi net olmamakla birlikte, literatürde mistik açıklamalara da yer verilmektedir. Kolukırık’a (2009: 122) göre, Hz. İbrahim mancınkla ateşe atıldığı sırada Çin ve Gane adlı kardeşler enest ilişki yaşamış ve lanetlenmiştir. Bu lanetli ilişkiden “çingeneler”in ortaya çıktığı ileri sürülmektedir. Diğer bazı anlatılara göre ise Romanlar, Hz. Nuh’un soyundan gelmektedir. Bir başka rivayette, Hz. Yusuf’un Mısır’dan kaçmasına yardım ettikleri için sürgüne uğradıkları ifade edilmektedir. Ayrıca, Hz. İsa’ya yapılan işkencede kullanılan çivilerin çingene demirciler tarafından yapıldığı; bu nedenle lanetlendikleri ve yurt edinemedikleri de belirtilmektedir (Karlsso, 2006: 145).

Göçebe yaşayan, dış görünüşü bakımsız olan, sokaklarda kâğıt toplayan, suça daha fazla karıştığı düşünülen ve tehlikeli görülen bireyler için “çingene” kimliği öne çıkmaktadır. Bu kişiler genellikle korunaklı bir yaşam alanına sahip değildir ve toplumun diğer bireyleriyle sınırlı ilişki içindedir. Buna karşılık, istikrarlı bir işi olmasa da toplum tarafından kabul gören bir iş yapanlar; düzenli eğitimi bulunmasa da okuma-yazma bilen, apartman dairesi ya da güvenli bir konutta yaşayan bireyler ise “roman” kimliği ile tanımlanmaktadır. Romanlar, çingenelere kıyasla eğitim, istihdam, sosyal yardım ve hizmet mekanizmalarına zaman zaman dâhil olabilmektedir. Bu iki tanımlama, ırksal bir ayrımı ifade etmemektedir. Ancak toplumsal yaşam stratejileri açısından Roman toplulukları içinde bir ayrışma olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, çingene yaşam formu, roman yaşam biçiminin daha ilkel bir versiyonu olarak ortaya çıkmaktadır.

Romanlar üzerine yapılan araştırmalar, kesin olmamakla birlikte, bu topluluğun savaş, kıtlık, yoksulluk, göç ve kast sistemi kaynaklı dışlanma gibi nedenlerle Hindistan üzerinden dünyaya yayıldığını ortaya koymaktadır (Köktaş, Ceylan, 2024: 475). Bozkurt (2006), Roman göçlerini üç dönemde ele almaktadır. Birinci dönem MS 5.–7. yüzyıllar, ikinci dönem 7.–10. yüzyıllar, üçüncü dönem ise 10.–13. yüzyıllar arasında kapsamaktadır. Göç hareketleri, MS 5. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar İran ve Ermenistan üzerinden kuzeyde Kafkasya’ya, batıda Anadolu üzerinden Avrupa’ya doğru yönelmiştir. Aynı süreçte güneyde ise Suriye, Filistin ve Mısır’a kadar uzanan bir dağılım gözlenmiştir (Altınöz, 2005: 17–26).

Romanlar, köken itibarıyla Orta Asyalı Hint kavimleri arasında yer almaktadır. Romanların tarihteki ilk göçü, bir Hint kralının İran şahına gönderdiği Roman müzisyenlerin diğer ülkelere dağılmasıyla başlamıştır. Bu ilk hareketin ardından, gruplar hâlinde Avrupa’ya göçler gerçekleşmiştir. Ak Hun istilaları, kentlerin dağılması, tarımın zayıflaması, kıtlık ve salgın hastalıklar ile birlikte Gupta Hanedanlığı’nın çökmesi, Hint toplumunda büyük bir krize yol açmıştır. 7. ve 8. yüzyıllarda gerçekleşen Arap istilaları da göçün artmasında etkili olmuştur. Özellikle Gazneli Mahmut’un 1018’de Kannaunç kentine yaptığı sefer sonrası, bölge halkı Afganistan’a sürülmüştür. Romanlar; Rusya, Sibirya, Kafkaslar, Ermenistan ve Güneydoğu Anadolu üzerinden Avrupa’ya göç etmişlerdir. Avrupa’ya geçerken bir kısmı İstanbul’a yerleşmiş; diğerleri ise Bulgaristan, Romanya, Macaristan, Yugoslavya ve Yunanistan gibi ülkelere dağılmıştır. Bazı gruplar ise Suriye ve Filistin üzerinden Kuzey Afrika’ya yayılmıştır (Özver, 2015: 5–9). Romanların dünyanın farklı bölgelerine yayılmasının temel nedeni zorunluluktur. Kendi coğrafyalarında yaşadıkları zorluklar, göç ettikleri yerlerde de devam etmiştir. Günümüzde Türkiye’nin çeşitli bölgelerinde yaşayan Romanlar da benzer zorluklarla mücadele etmektedir.

Anadolu’ya tarihsel süreçte yerleşen Romanlar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde iskân politikaları kapsamında Balkanlara gönderilmiştir. Bu düzenli yerleştirme faaliyetleri, Balkanların Romanlar için ikinci bir anayurt haline gelmesine katkı sağlamıştır. Osmanlı döneminde Çingenerler,

orduda da çeşitli görevlerde yer almıştır. Bu kapsamda, Rumeli Sancağı'na bağlı olarak “Çingene Sancağı” kurulmuş ve merkezi Kırklareli olmuştur. Bu birim, destek hizmetlerini yürütmekle görevlendirilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme dönemlerinde, Çingeneler Avrupa'nın farklı bölgelerinden zorla göç ettirilmiştir. Özellikle Sırbistan'da, yerleşimlerine ancak Hristiyanlığı kabul etmeleri şartıyla izin verilmiştir. Osmanlı'nın yıkılmasının ardından, Türkiye Cumhuriyeti döneminde imzalanan Lozan Antlaşması ile birlikte nüfus mübadelesi gerçekleşmiştir. Bu süreçte, Balkanlar'daki Romanlar Trakya'ya göç etmek zorunda kalmıştır (Marushiakova ve Popov, 2006: 9–105). Günümüzde Türkiye'de yaşayan Roman vatandaşların sayısının 3 ila 5 milyon arasında olduğu tahmin edilmektedir. Romanlar, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yaşamaktadır. Ancak nüfus yoğunluğu bakımından Ege ve Marmara Bölgeleri ilk sırada yer almaktadır

Tablo 1. Romanların Dil, Meslek ve Yaşanılan Yere Göre Sınıflandırılması

Ege, Marmara, Orta ve Batı Karadeniz	Roman (Romlar)
Erzincan, Erzurum, Artvin, Bayburt, Sivas	Poşa (Domlar, Lomlar)
Van, Hakkâri, Mardin, Siirt	Mıtrıb (Domlar, Lomlar)
İç Anadolu	Elekçi (Domlar)
Akdeniz	Arabacı ya da Manuş (Lomlar)
Adana ve Osmaniye	Cono (Lomlar)
Yapılan mesleğe göre	Bohçacı, Çiçekçi, Kalaycı, Sepetçi, Ayıcı, Demirci, Trampacı
Ten Rengine Göre	Esmer vatandaş

Kaynak: (Sarıtaş, Çoban, 2022: 129)

Tabloya göre, Ege, Marmara ve Karadeniz Bölgeleri'nde yaşayanlar “Roman” olarak adlandırılmakta ve Türkiye'deki Çingenelerin “Romlar” sınıfına girmektedir. Erzincan, Erzurum, Artvin, Bayburt, Sivas, Van, Hakkâri, Mardin ve Siirt'te yaşayan Çingeneler ise “Poşa” olarak sınıflandırılmaktadır. Van, Hakkâri, Mardin ve Siirt'te yaşayan ve “Mıtrıb” olarak bilinen Çingenelerin bir kısmı “Dom”, bir kısmı ise “Lom” sınıfına girmektedir. İç Anadolu'da “Elekçi” olarak adlandırılan bazı Çingeneler de “Dom” sınıflandırmasına dâhildir. Adana ve Osmaniye'de yaşayanlara ise “Cano” denilmekte olup, bu grup “Lom”lar içinde yer almaktadır. Öte yandan, halk arasında Çingeneler bazen “esmer vatandaş” olarak tanımlanmakta; bazen de yaptıkları mesleklere göre, tabloda belirtildiği şekilde farklı sınıflandırmalara tabi tutulmaktadır.

2. Romanlarda Mekân, Eğitim ve Çalışma Hayatı

Romanlar, yaşadıkları toplumdan günlük yaşam stratejileri açısından belirgin farklılıklar gösteren bir kesimdir. Eğitim düzeyleri, sağlık durumları, yaşam mekânları, gelir seviyeleri ve çalışma hayatları bu farklılıkların başlıca alanlarıdır. Bu başlık altında, Romanların bu özelliklerine dair değerlendirmeler yapılmaktadır.

2.1. Romanlarda Mekân

İnsanlar, dünyada var oldukları andan itibaren mekânsal ilişki içinde olmuştur. Mekân, sınırlarının göreceli olması nedeniyle ikiye ayrılır: yakın (iç) mekân ve uzak (dış) mekân. Yakın mekân, bireyin yaşadığı ev ve bu evin çevresindeki sokak, cadde gibi alanları kapsar. Burada günlük yaşam ritüelleri ve sosyal etkileşimler kültürel bağlamda gerçekleşir. Kısaca, hayatın ruhunun olduğu fiziksel çevredir. Uzak mekân ise bireyin dolaylı yollardan ilişkiye girdiği ve onu etkileyen fiziksel çevredir. İç mekân, bireyin konutunu ve onun özelliklerini ifade ederken, mekânın bireyin yaşamındaki rolü, bu alanların iç veya dış mekân olarak tanımlanmasını gerektirir. Yakın (iç) mekân, bireyin yaşadığı konutun yanı sıra, yakın sosyal çevreyi ve bireylerde birlik duygusunu oluşturan unsurları barındırır. Dış mekân ise bireyin “öteki” olarak gördüğü veya farklı özelliklere sahip kişilerle ilişki kurduğu, ayrılmış ve ötekileştirilmiş fiziksel çevredir. Mekânın öznesi olan insan, bulunduğu mekâna göre konumlanır. Mekân, sosyal ve kültürel hayatın sürdürüldüğü, bu hayata göre şekillenen yakın veya uzak çevredir. Usta (2020), mekânın soyut bir kavram olduğunu ve insanın günlük yaşam ritüelleriyle ona anlam yükleyerek “yer” haline getirdiğini vurgular. Mekân ile “yer” arasındaki ilişki farklı düzeylerde anlamlandırılabilir. Mekândan “yer”e dönüşüm, içselleştirilmiş mekân olarak tanımlanır. Bu bağlamda

“yer”, fiziksel yakın (iç) çevrenin tarihsel bağlamında aidiyet duygularının ve sosyo-kültürel ilişkilerin geliştirildiği bir oluşumu ifade eder.

Mekânların kimlik belirleyicisi olması, farklılıklar üzerinden inşa edilmesindendir. Günümüz dünyasında önemli yerleşim mekânları arasında kentler, modern dünyanın yaşam pratiklerinin oluşturulduğu merkezlerdir. Kentler her ne kadar modern dünya ile özdeşleştirilse de içinde modern yaşam düzeyine uymayan birçok kimliğe ev sahipliği yapmaktadır. Romanların özellikle kentsel mekânlarda oluşturulan kimlikleri daha çok sosyal dışlanmışlık olgusuyla açıklanmaktadır. Belirtilen bağlamda romanların yaşadıkları mekânlar kent ortamlarında oluşan, sosyal olarak dışlanmış mekânlar olarak tanımlanır. Gökçe ve Cengiz (2016)’e göre romanların sosyal ve mekânsal ayrışmasının temel sebepleri arasında;

- Gelir seviyesinin düşük olması,
- Günü birlik yaşam tercihleri,
- Eğitim seviyesinin düşük olması,
- Kentle bütünleşmenin yetersiz olması,
- Suç oranının yüksekliği,
- Kapalı topluluk yapısının olması,
- Donatı alanlarının olmaması,
- Yaşadıkları konutların fiziki yetersizliği,
- Çevre temizliğinin olmaması, olarak değerlendirmektedir (Gölçe ve Cengiz, 2016: 324).

Romanlar barınma imkânlarından dışlanmakta, temiz ve düzgün mekânlarda yer alan sağlıklı ve konforlu konutlarda yaşayamamaktadırlar. Romanların yaşadıkları mahalleler genellikle kentlerin çeperlerinde, ayrıştırılmış ve çeşitli şekillerde damgalanmış mekânlardır (Göktepe, Balkız, 2014: 1-39). Romanlar üzerine yapılmış araştırmalarda ekseriyetle mekân vurgusunun öne çıktığı görülmektedir.

Romanların tarihsel süreç içinde mekânla olan bağlantıları onların göçebe yaşam sürmelerinin yanı sıra çeşitli siyasi, idari mekanizmalarla göçe zorlanmaları veya yerlerinden edilmeleri, zorla yerleşik hayata geçirilmeleriyle şekillenen bir süreci salık vermektedir. Belirtilen bağlamda göçerliğin sembolü haline gelen kıl çadırları ve hayvanlarıyla günlük mekânsal ve yaşamsal stratejileri oluşturan Romanlar günümüzde motorlu karavan araçlarda ve konutlarda yaşamaktadır. Romanlara yönelik içerme politikaları onların yerleşik hayata geçmelerinde etkili olmuş ve mekânla bağlantılı olarak çalışma ve eğitim hayatıyla olan ilişkilerini artırmıştır (Akgül, 2006: 101-105). Romanların mekânla olan ilişkilerine yer veren çalışmalara literatürde sıkça rastlanmaktadır.

Çubukçu Uçan (2011), İstanbul Sulukule’yi doğal eğlence merkezi olarak tanımlamaktadır. Burası, yemek, dans ve müzik eşliğinde eğlencelerin yapıldığı kendine özgü bir mekândır. Beş yüz yıllık geçmişiyle Romanların eski yerleşim yerlerinden biridir. Sulukule, kültürel özellikleriyle öne çıkar. Osmanlı döneminde eğlence sektörünün kültürel mozağının parçası olmuş ve “Eğlence Evleri” bu kimliğin sembolü haline gelmiştir. Mekânsal olarak Romanların yaşam alanları, küçük odacıklardan oluşan bitişik evler ve dayanışmanın sağlandığı sosyal alanlardır. Bölge, siyasi kararlarla birçok kez yıkıma uğramış, “Eğlence Evleri” kapatılmış ve bölgenin başlıca geçim kaynağı özelliği kaybolmuştur. Tarihsel süreçte Sulukule’de oluşan toplumsal ve kültürel yapı, siyasi baskılar sonucu mekânsal dışlanma, suç ve fuhşun merkezi haline gelmiştir. 2006’da başlayan kentsel dönüşüm ve restorasyon süreciyle tarihi yaşam alanı dokusu büyük ölçüde yok olmuştur.

Romanların kentin çeperlerinde yaşaması, onların tehlikeli olarak görülmesine yol açmaktadır. Roman mekânları genellikle yasadışı olaylar ve suçların merkezi olarak algılanır. Ayrıca bu alanlar, ulaşım sorunu yaşayan, altyapıdan yoksun, hijyenik olmayan, eski evler ve gecekondü tipi yerlerdir. Burada illegal ekonomik faaliyetler yürütülen gettolar oluşmuştur. Kentte yaşayan ancak kentli olamayan Romanlar, kentin nimetlerinden yararlanamaz. Bu durum mekânsal dışlanmanın toplumsal dışlanmaya dönüşmesine neden olur. Romanların sosyal dışlanması, toplumsal entegrasyonu engeller ve kapalı topluluklar haline gelmelerine yol açar.

Benzer dışlanmayı mekân nedeniyle çalışma hayatında da yaşayan Romanlar, işe alımlarda roman kimliğiyle öne çıktıkları için işverenler tarafından istihdam edilmemektedir. Romanlar, yaşadıkları mekânları çoğunlukla düzensiz ve kötü olarak değerlendirir. Bunun temel nedeni, hizmetlerin eksik ya da hiç gelmemesidir. Ayrıca, suça karışmayan Romanların bile suça yönlendirilme tehdidinde maruz kalması, mekânların kötü olarak algılanmasının başka bir sebebidir. Romanların bulundukları yerleri terk etmek istemelerinin başlıca nedenleri; kentsel hizmetlerin yetersizliği, iş bulma zorluğu ve can ile mal güvenliği endişesidir. Bunun yanı sıra eğitim ve sosyal dışlanma da önemli faktörler arasında yer almaktadır (Güler, Parlayan, 2020: 49-61). Bu bağlamda, Romanların yaşadığı yerler birçok yoksunluğu barındırır. Bu durum, kente uyum sürecini zorlaştırır ve dışlanmayı artırır.

2.2. Romanlarda Eğitim Hayatı

Eğitim, bireyin yaşamında istedik değişiklikler sağlamaktır. Temel hedef, bireylere içinde yaşadıkları topluma ait genel kültür ve yetenek gerektiren bilgileri vermektir. Zeki bireyler bile belirli bir eğitim almadan temel uyum ve becerilerini geliştiremez. Bu nedenle eğitim, bireylerin toplum içinde var olma kapasitesini artıran en önemli araçtır. Eğitim aynı zamanda bir toplumsallaşma aracıdır ve bireylerin yapabilirliklerini artırır. Sosyal devlet olma gereğiyle oluşturulan yasalar, ancak hizmetlerin erişilebilir olmasıyla anlam kazanır. Erişim, bireylerin yasa ile verilen hakları kullanması demektir. Roman vatandaşların karşılaştığı sorunlar arasında eğitim önceliklidir. Romanlar, tarih boyunca göçebe yaşamaları veya çeşitli nedenlerle çocuklarını okula gönderememeleri sebebiyle eğitim seviyeleri düşüktür (Adıgüzel, 2020: 5). Dünya ve Türkiye’de yapılan araştırmalar, Romanların eğitim hayatında benzer sorunlarla karşılaştığını göstermektedir. Avrupa’daki farklı ülkelerde yapılan araştırmalar da bu sorunların evrensel olduğunu ortaya koymaktadır. Eğitim, sosyalleşmede önemli rol oynar. Romanların eğitimde karşılaştığı başlıca sorunlar; okulu terk etme, devamsızlık, okuma becerisini geç kazanma, eğitime değer vermeme, ekonomik yetersizlikler ve okulda dışlanmadır. Ayrıca, Roman çocukların erken yaşta evlendirilmesi de eğitime devam etmeme sebepleri arasındadır (Diktaş, Deniz ve Balcıoğlu, 2016: 1123).

Genç Arslan ve Tuncay (2024)’de benzer şekilde romanların eğitim seviyelerinin düşük olduğunu, okulları terk etme oranlarını yüksek olduğunu, dördüncü sınıfa geçmiş olan roman çocukların okuma yazmayı tam anlamıyla bilmediklerini, eğitim ile olan irtibatın düşük olması sebebiyle küçük yaşta çalışmaya başladıklarını açıklamaktadır. Farklı bir araştırmada Türkiye’de yaşayan Romanların okuma yazma oranının %30-40 arası olduğu, farklı il ve ilçelere göre oranın daha da düştüğü vurgulanmaktadır (Alp, Taştan, 2011: 33). Şahin (2023)’de Roman çocukların eğitim hayatında karşılaştıkları sorunlar kapsamında farklı çözümlere değinmektedir. Çözümler arasında;

- Ebeveynlerin eğitim hayatlarında çocuklarına destekçi olmaları,
- Okullarda öğretmenlerin ayrımcılık, akran zorbalığı gibi durumlarla ilgili önleyici destek mekanizmaları sunmaları,
- Öğretmenlerin de belirtilen konu başlıkları hakkında eğitilmeleri ve rehberlik mekanizmalarının işletilmesi,
- Roman çocukların din eğitimi konusunda desteklenmesinin belli alandaki boşluğun giderilmesinde etkili olduğu,
- Beslenme yönünden roman çocukların desteklenmesi,
- Öğretmen, öğrenci arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi, gerektiği yer almaktadır (Şahin, 2023: 52-55).

Eğitimsizlik Romanlar arasında sosyal dışlanmanın temel sebepleri arasında yer almaktadır. Eğitim ile bireyler kendilerine ait olan başta insan hakları olmak üzere, vatandaşlık haklarının bilincine varmaları sağlanır. Belirtilen bağlamda Roman vatandaşların kendilerine ait olan hakları talep edebilmeleri, içinde bulundukları makro sistemin nimetlerinde yararlanabilmeleri eğitim sonucu kazanılan bilinçlenme ile mümkündür (İlhan, Fırat, 2017: 265-276). Romanlara yönelik ülke içinde yoksulluk kültürünün temel kavramları haline gelen eğitimsiz, tembel, suçlu, güvensiz, vb. etiketlemeleri ancak, eğitim sonucu elde edilecek, hak arama becerilerinin kazanılmasıyla mümkün olabilecektir. Belirtilen bağlamda eğitim, toplumla olan bağların kurulmasında etkili olan birincil araç olup, işsizliğin, yoksulluğun, güvencesizliğin ve toplumsal dışlanmanın aşılmasında kilit rol

oynamaktadır. Anne, babaların eğitim seviyelerinin çocukların eğitim düzeylerini etkilediğini, rol model eksikliğinin eğitimin bir rol haritası olmasını engellediğini, romanlar arasında eğitimin yaygınlaştırılması için bütüncül bir bakış açısı gerektiği araştırmacıların üzerinde durduğu diğer önemli hususlar arasındadır.

2.3. Romanlarda Çalışma Hayatı

Romanların yoksulluğunun temel nedeni, çalışma hayatıyla olan olumsuz ilişkisidir. Göktepe ve Balkız (2014), Romanların işgücü piyasasından dışlandığını ve buna erişim engelleri olduğunu belirtmektedir. İstikrarlı istihdam olanakları bulamayan Romanlar, gelir yoksunluğu yaşamakta ve toplumun genel hayat standartlarına ulaşamamaktadır. Genellikle vasıf gerektirmeyen, geçici ve enformel işlerde çalışan Romanların kazancı, günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemektedir. Bu durum, yoksulluk döngüsünden çıkmalarını engellemektedir. Araştırmacılar, Romanların işgücü piyasasına dâhil olamamalarının temel nedenlerini etnik ayrımcılık, eğitim eksikliği ve mesleksizlik olarak göstermektedir (Göktepe ve Balkız, 2014: 1-39). Bedir ve Armağan (2022) ise Romanların düşük eğitim seviyeleri ve etnik kimlikleri nedeniyle kayıt dışı sektörlerde çalıştıklarını ifade etmektedir. Kayıt dışı çalışma, emir altında olmama, esnek çalışma saatleri gibi avantajlar sunsa da sosyal güvenlik haklarından yoksun kalma riskini de beraberinde getirir. Bu durum, emeklilik hakkında ve sağlık hizmetlerine erişimde kolaylıklardan mahrum kalmayı doğurur. Ayrıca, Romanların yaptıkları işler cinsiyete göre farklılık göstermektedir.

Tablo 2: Cinsiyet Temelinde Yapılan İşler

Kadın	Gündelikçilik, Çiçekçilik, Bohçacılık, Falcılık, Dilencilik, Oryantal, Natır
Erkek	Ayakkabı Boyacılığı, Çöp toplayıcılık, Hamallık, Hurdacılık, İşportacılık, Kahvecilik, Müzisyenlik
Aile ile birlikte yapılan işler	Pazarcılık, Panayırıcılık, Fabrika işçiliği, Kâğıt toplayıcılık

Kaynak: (Bedir ve Armağan, 2022: 43, Şencan, 2025).

Gümüş'ün Kırklareli Romanları üzerine yaptığı araştırmaya göre, Roman ebeveynler çocuklarının doktor, öğretmen, avukat veya hemşire gibi mesleklerde çalışmasını istemektedir. Ancak Romanlar, emek piyasasına erişim konusunda yeterli desteğe sahip değildir. Birçoğunun Sosyal Güvenlik Kurumu'na (SGK) kaydı yoktur. Romanlar arasında girişimcilik oranı düşüktür. Bunun başlıca nedeni yeterli sermayeye sahip olmamalarıdır. İş başvurusu yapan Romanlar ise çoğunlukla reddedilmektedir. Reddedilme nedenleri arasında Roman kimliği, tecrübe eksikliği ve eğitimsizlik yer almaktadır. Romanların iş bulmasında en etkili faktörler kişisel çabalar, arkadaş, aile ve akrabalarıdır. Ancak Romanlar sık sık iş değiştirmekte ve yeni bir iş bulma konusunda umutlu olmamaktadır. Çalıştıkları iş yerlerinde yükselme imkânları da oldukça sınırlıdır (Gümüş, 2020: 141–147).

Saha araştırmasında Roman dernekleriyle görüşen araştırmacılar, STK yetkilisine özellikle çalışma ve istihdam konusundaki destekleri sormuştur. Yetkili, bakanlık düzeyinde bazı desteklerin verildiğini ancak yerel birimlerin uygulamada yeterince aktif olmadığını belirtmiştir. Kayseri ve Mersin'de yapılan araştırmada Romanların genellikle müzisyenlik, oto yıkama, kâğıt toplama, temizlikçilik, çiçekçilik, bohçacılık, demircilik, faytonculuk, kalaycılık ve sepetçilik gibi mesleklerle uğraştıkları görülmüştür. Ancak bu mesleklerin çoğu artık geleneksel önemini yitirmiştir. Araştırmacılar, Romanların modern mesleklerle buluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır (Şimşek, Ukuş, Öner, 2020: 179–181). Fırat ve Açıkgöz (2020) ise Romanların geleneksel işlerini kaybetmeleri nedeniyle kendilerine uygun olmayan işlerde çalışmak zorunda kaldığını belirtmiştir. Bu durum, çalışma hayatında istikrarsızlığa yol açmakta ve kent yaşamının rutinlerine uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir.

Roman Federasyonu'nun 2015 yılında Kocaeli'nde yaptırdığı araştırmaya göre, Romanlar çalışma hayatına çok erken yaşta başlamaktadır. Araştırmada 17–20 yaş grubunun %20'lik bir kesimi oluşturduğu ve bu grubun kayıt dışı alanlarda çalıştığı belirtilmiştir. Bu yaş grubundaki düşük istihdamın temel sebepleri, mesleki eğitim eksikliği, deneyimsizlik ve yetersiz niteliklerdir.

21–30 yaş aralığı, Roman iş gücünün en verimli dönemi olarak tanımlanmıştır. Katılımcıların %29'u bu gruptadır. Bu bireyler genellikle evli ve çocuk sahibi olduklarından çalışmak zorunda

kalmaktadır. Bu yaş aralığı Romanlar arasında fiilen "çalışma yaşı" olarak kabul edilmektedir. 31–40 yaş grubunda ise iş gücüne katılım oranı %28'dir. Erkeklerde temel neden aile geçimini sağlamak iken, kadınlar için çalışma zorunluluğu daha çok ekonomik zorluklar ve boşanma gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu yaşa kadar hiç çalışmamış kadınlar, bu dönemde iş hayatına girmektedir. 41 yaş ve üstü grupta katılımcıların %25'i çalışmaktadır. Çalışmayanların ise sağlık sorunları veya engelleri olduğu belirlenmiştir. Araştırma sırasında Romanlar arasında en yaygın meslek şoförlük olarak tespit edilmiştir. Esnaf olanlar genellikle seyyar satıcılık ve pazarcılıkla uğraşmaktadır. Ailece yapılan yaygın fakat düşük gelirli iş ise kâğıt toplayıcılığıdır. Erkekler genellikle kamusal alanda, kadınlar ise ev ve apartmanlarda temizlik işlerinde çalışmaktadır. Ayrıca demircilik, Romanlar arasında "ata mesleği" olarak kabul edilmektedir (Saban Artan, 2015: 11–17). Dirimeşe ve Gök (2023) ise işverenlerin Romanları işe almama nedenleri arasında güvensizlik, önyargı, etnik dışlanma, gürültücülük, temizlik alışkanlıklarının yetersizliği, hırsızlık, ahlaka aykırı davranışlar ve insanları kandırma gibi olumsuz algıların yer aldığını belirtmektedir.

3. Yöntem

Araştırmanın deseni, araştırma kapsamında hangi kaynakların değerlendirmeye tabi tutulduğunu belirleyen evren, belirlenen evrende verilerin toplanma süreci ve analizi kapsamında başlıklara yer verilmiştir. Her bir başlıkta yer alan içeriksel açıklamalar, Roman Strateji Eylem Belgesi (2023–2030) Üzerine Niteliksel Bir Analiz başlığı altında değerlendirilmiştir.

3.1. Araştırma Deseni

Bu çalışma, nitel bir desene sahiptir. Nitel araştırmalar belirli bir konu üzerinde derinlemesine bilgi elde etme ve değerlendirme sürecidir (Balcı, 2013). Belirtilen süreçte kullanılacak yöntem ise araştırılacak konunun nesnesine göre değişiklik göstermektedir. Araştırma nesnesi bir araştırma raporu, eylem belgesi, bir kitap veya belirli bir dönemdeki yayınları kapsıyor ise araştırmacı doküman analizi kapsamında araştırmasını yapılandırır (Güçlü, 2021). Analiz kapsamında araştırdığı materyalin içeriğinde yer alan veriler kapsamında betimsel ve içerik analizi tekniklerinden yararlanır. Kimi zamanda her iki tekniği de bir arada kullanabilir. Dokümanda yer alan temel konulardan ana temalar ve alt temalar oluşturur. Oluşturulan temalar kapsamında değerlendirmelerde bulunur ve araştırma kapsamında ele aldığı sorunun temalar düzeyinde analizini bilimsel ve mesleki bağlamı da göz ardı etmeden tamamlar (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu, Yıldırım, 2010).

Çalışma belirtildiği üzere nitel araştırma desenine dayalı olarak gerçekleştirilmiş ve doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında, Roman Strateji Eylem Belgesi (2023–2030), betimsel analiz tekniği çerçevesinde değerlendirilmiştir. Betimsel analiz, önceden belirlenen temalar doğrultusunda verilerin sistematik olarak sınıflandırılması, anlamlandırılması ve doğrudan alıntılarla desteklenmesi esasına dayanmaktadır. Bu sayede, incelenen belgenin içerdiği politika yaklaşımları, stratejik hedefler ve uygulama mekanizmaları açıklayıcı bir şekilde ortaya konmuştur.

3.2. Araştırma Evreni

Araştırmanın evrenini, uluslararası ve ulusal düzeyde Roman vatandaşlara yönelik yapılan bilimsel tez, makale, rapor gibi belgeler oluşturmaktadır. Belirtilen bağlamda literatür çalışmanın temel sorusu kapsamında romanların sorunlarını belirlemek amacıyla değerlendirilmiştir. Yöntem kısmında Çalışmanın temel dokümanı, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB) tarafından yayımlanan Roman Strateji Eylem Belgesi (2023–2030)'dur. Literatürde yer alan bilimsel rapor ve yayınlar ile ana strateji belgesinde yer alan bilgiler karşılaştırılmakta ve bağlam güçlendirmektir. Belirtilen düzeyde de betimsel analiz bütüncül bir bakış açısıyla yapılmaya çalışılmıştır.

3.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Veriler, kamuya açık resmî internet sitelerinden, elektronik belge arşivlerinden ve açık erişimli politika raporlarından elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan temel veri toplama aracı, araştırmacının literatürde yer alan bilimsel çalışmalarda belirlediği Romanların sorunlarına ait beliren temaların strateji eylem belgesinde nasıl değerlendirildiğini belirlemeye yönelik yapılmıştır. Belirtilen bağlamda literatür, veri toplanmasına yönelik bir çerçeve belirlemiş ve bu çerçeve kapsamında eylem belgesinde belirtilen temalar değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Ayrıca Roman Strateji Eylem Belgesi belge adı, yayın yılı, hedeflenen politika alanı, stratejik öncelikler, uygulama araçları, izleme-değerlendirme mekanizmaları ve sosyal kapsayıcılık unsurları gibi başlıkları içermektedir.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma verileri, betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Analiz sürecinde, Roman Strateji Eylem Belgesi'nin içeriği önceden belirlenen tematik başlıklar çerçevesinde incelenmiştir. Bu temalar şunlardır:

- Eğitim,
- İstihdam,
- Sağlık hizmetlerine erişim,
- Barınma koşulları,
- Sosyal hizmetlere erişim,
- Ayrımcılıkla mücadele.

Belge içeriği bu temalara göre sınıflandırılmış, anlamlı bölümler seçilerek doğrudan alıntılarla desteklenmiş ve ilgili başlıklar altında yapılandırılmıştır. Bulgular, yorumlayıcı bir yaklaşımla tartışılmakla birlikte, araştırmacının öznel yorumlarına yer verilmemiştir. Analiz sürecinde, verilerin güvenilirliğini artırmak amacıyla belgeler birden fazla kez okunmuş ve tematik çerçeveye göre tekrar gözden geçirilmiştir.

3.5. Araştırma Etiği

Bu araştırma kapsamında bilimsel araştırma ve yayın etiğine tam anlamıyla uyulmuştur. Çalışmada kullanılan tüm belgeler kamuya açık, resmî ve/veya açık erişimli kaynaklardan elde edilmiştir. Araştırma, bireyleri doğrudan hedef alan herhangi bir görüşme ya da anket gibi birincil veri toplama yöntemi içermediği için etik kurul onayı gerektirmemektedir. Araştırmada kullanılan her türlü belge, kaynak ve rapor, kaynak gösterilerek ve akademik kurallara uygun biçimde referanslandırılmıştır. Araştırma sürecinde;

- Telif hakkı ihlallerinden kaçınılmış,
- Bilimsel dürüstlük ilkesine bağlı kalınmış,
- Herhangi bir veri tahrifine ya da çıkarıma dayalı yönlendirme yapılmamıştır,
- Araştırma bulguları, elde edilen verilere sadık kalınarak yorumlanmıştır.

Ayrıca, çalışmanın Roman topluluğuna dair duyarlılık gerektiren bir içeriğe sahip olması nedeniyle, metin boyunca ayrımcılıktan uzak, kapsayıcı ve etik söylem kullanımı gözetilmiştir. Araştırma, insan onuru, kültürel çeşitlilik ve toplumsal eşitlik ilkelerine uygun biçimde yürütülmüştür.

3.6. Bulgular ve Roman Strateji Belgesi (2023-2030) Üzerine Niteliksel Bir Analiz

ASHB'nin Roman vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi 2023-2030 oluşturulmuştur. Belgede temel ilkeler dâhilinde sosyal dışlanmanın önlenmesi, yoksulluğun azaltılması, sosyal içerme uygulamaları, eğitime erişimin önündeki engellerin kaldırılması, sürdürülebilir istihdamın artırılması, sağlık hizmetlerinin ve erişiminin artırılması, güvenli internet kullanımı, temel barınma hizmetlerinin sağlanması, roman kadınların fırsat eşitliği kapsamında toplumsal hayata katılımlarının sağlanması yer almaktadır. Stratejik amaçlar başlığı altında eğitimde yaşanan sorunlar arasında roman çocukların eğitime erişimi, okula çeşitli sebeplerle devam edememe, temel eğitimi tamamlayamama, eğitim kurumlarına bağlılığı artıracak faaliyetlerin yetersizliği, ekonomik yetersizlik, eğitime yönelik bilinç eksikliği, sosyal dışlanma yer almaktadır (ASHB, 2023: 9-11). Belirtilen husus roman çocukların gelecekte gerek istihdam edilebilirliklerinin azalmasına ve gerekse de ekonomik bakımdan gelirden yoksun bir hayata adım atmalarına sebep olmaktadır. Bu döngü romanların toplumsal dışlanmasına ve yoksulluk kültürünün taşıyıcısı olmasına yol açmaktadır.

Tablo 3: Eğitim Engelleri

Eğitimde Karşılaşılan Sorunlar	• Erişim, • Devam • Tamamlama, • Okulla olan bağın yetersizliği • Sosyoekonomik güçlük, • Gelecek güvensizliği • Sosyal İzolasyon
---------------------------------------	---

Kaynak: ASHB Roman Eylem Strateji Belgesi 2023-2030

Marsh (2008a)'de romanların eğitim hayatında karşılaştığı sorunlar arasında okul için gerekli olan materyallerin alınmasında parasal kaynak eksikliği, okul ortamlarında roman çocuklara yönelik idari ve eğitim kadrosunda yaşanan ön yargılar ve yeterli desteğin verilmemesi, konut temelli yaşanan sıkıntıların eğitime devamı olumsuz etkilemesi vb. hususlar üzerinde durmaktadır. Gerek literatürde yer alan bilgiler gerekse de strateji belgesinde eğitim sorunu romanların toplumsal hayata katılmalarında kısa ve uzun vadede etkili olan önemli bir araçtır. Bu aracın kullanılabilmesi bilinç düzeyinin, sosyoekonomik desteğin artırılması ve romanlara yönelik toplumsal bakışın değişmesi gerekmektedir.

Strateji amaçlar başlığı altında ikinci olarak çalışma hayatına yönelik sorun ve hedefler üzerinde durulmaktadır. Sorunlar arasında romanların iş gücüne katılımlarının düşük olduğu, geçici, güvencesiz ve yetersiz gelir elde edilen işlerde çalıştıkları, bunun temel sebebinin de temel ve mesleki eğitimlerinin olmamasından kaynaklandığı belirtilmektedir. Çalışma hayatıyla, yerleşilen mekân ile mesleki eğitime ve iş yerine erişim, işveren ön yargıları arasında ilişkiler kurulmaktadır. Yaşanılan mahalle işverenlerin işe alımlarda zorluk çıkarmasına, mekânın şehrin çeperlerinde olması, iş yerine ve mesleki eğitime erişim imkânlarını sınırlandırmaktadır. Ayrıca müzisyenlik, sepetçilik, kalaycılık, demircilik, çiçekçilik, bohçacılık, elekçilik, hasırcılık vb. unutulmaya yüz tutmuş geleneksel roman mesleklerinin günümüzde gelir elde etme noktasında yetersiz kaldığı, belirtilen bağlamda da meslek eğitimlerinin önemi vurgulanmaktadır (ASHB, 2023: 11-12).

Tablo 4: Çalışma Hayatında Dair Engeller

Çalışma Hayatında Karşılaşılan Sorunlar	• İş gücüne katılımın azlığı, • Geçici İşler, • Güvencesiz işler, • Yetersiz gelir • Temel eğitim eksikliği, • Mesleki eğitim eksikliği, • Mesleki eğitime erişim sorunu, • İş yerine erişim sorunları, • İşverene ait önyargılar
--	---

Gündüz, Yıldız ve Arık (2024)'a göre teknolojideki gelişmelerin romanlara ait mesleklerin yok olmasına yol açtığını, roman iş gücünün niteliksel olarak az olmasından dolayı da romanların daha çok emek yoğun işlerde çalıştıklarını, romanlara yönelik ayrımcılığın onların sınırlı mesleklerle uğraşmalarına sebep olduğunu belirtmektedir. Bir iş yerinde çalışmalarına rağmen, işveren tarafından sigorta yaptırılmadığı, yükselme fırsatlarının olmadığını, diğer çalışanlara göre düşük ücret alma, işverenle eşit iletişim içinde olamama vb. sorunlar da çalışan roman kadın ve erkeklerin karşılaştığı sorunlar arasında yer almaktadır. Literatürde ve strateji belgesinde çalışma hayatında romanların yaşadıkları sorunlar arasında dışlanma, sosyal güvencesizlik ve mesleki eğitim yoksunluğu yer almaktadır.

Strateji amaçlar başlığı altında üçüncü olarak barınma konusuna yer verilmiştir. Romanların barındıkları yerlerin alt yapıdan yoksun ve sağlık bakımından yeterli bir niteliğe sahip olmadığı belirtilmektedir. Romanların yaşadıkları yerlerde kentsel dönüşüm uygulamaları olmasına rağmen, konutta yaşamaya yönelik uyum sorunlarının bulunduğu ayrıca vurgulanan hususlar arasındadır. Roman

yaşam tarzının serbest doğası konut modeliyle özdeş yapıların gerekliliğini salık vermektedir. Belirtilen bağlamda roman bireylerin konut ihtiyacı karşılanırken daha çok bahçeli ve bir kat özelliğinde olan konutlarla ihtiyacın giderilmesi gerektiği belirtilmektedir (ASHB, 2023: 12-13). Konutların belirtilen özelliklerde olması roman bireylerin kendi içlerinde ortaya çıkan sosyal dayanışma ve komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesi bağlamında mahalle kavramının yaşatılması anlamına gelmektedir. Çalışmanın ilgili yerlerinde de ifade edildiği gibi romanlar için mahalle, roman kültürünün oluşturulduğu ve aktarıldığı yer olması hasebiyle mekâna yönelik uygulamalarda belirtilen hususa göre yapılacak çalışmalar dokunun korunmasını sağlayacak ve hizmetlerin yerindeliğini artıracak niteliktedir.

Tablo 5: Barınma Sorunları

Yaşanılan Yere Ait Sorunlar	• Alt yapı eksikliği, • Hijyen eksikliği, • Konuta uyum sorunu, • Donatı alanlarının eksikliği, • Gecekondulaşma, • Okul, sağlık ocağı gibi temel hizmet birimlerine olan uzaklık
------------------------------------	--

Stratejik amaçlar altında dördüncü başlığın sağlığa ayrıldığı görülmektedir. Sağlık hizmetleri kapsamında sosyal devlet vurgusu öne çıkmakta ve Türkiye’de uygulanmakta olan sağlık hizmetlerine yer verilmektedir. Sağlık alanında verilen hizmetlere rağmen, romanların hizmetlere yönelik bilinç geliştirmesi amacıyla sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi gerektiği hususu üzerinde durulmaktadır. Bilinç geliştirmenin yanı sıra bulaşıcı hastalıklardan korunma, üreme sağlığı, sağlıklı çevre, kanser ve halk sağlığı konularında da farkındalık oluşturulması gerektiği ayrıca belirtilen hususlardır (ASHB, 2023: 13-15). Mevcut sağlık hizmetleri Türkiye’de yaşayan yabancılar da dâhil olmak üzere herkesi kapsamaktadır. Sağlık hizmetlerinin yeterli düzeyde var olan sunumu ile bu hizmetlerden yararlanan bireylerin farkındalık durumu farklı uygulama başlıkları olarak değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Romanların özellikle sağlık hakları konusunda bilinçlenmeleri var olan sağlık hizmetlerine erişimi ve kullanımını sağlayacak niteliktedir. Belirtilen bağlamda da sağlık hizmetlerinin özellikle dezavantajlı kesimler arasında yer alan Roman vatandaşların yaşadıkları bölgelerde koruyucu, önleyici hizmetler düzeyinde bilgilendirme, danışmanlık kapsamında yapılacak uygulamalarla yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Strateji belgesinde sosyal yardım ve hizmetler üçüncü başlık altında değerlendirilmektedir. Hizmetlerden yararlanma düzeyinde bilgilendirme, danışmanlık faaliyetlerinin yaygınlaştırılması, Roman çocukların dilencilik ve satıcılık vb. durumlarının engellenmesi, yaşlı, engelli, kadın ve kız çocukları gibi dezavantajlı grupların hakları düzeyinde bilinçlendirme ve danışmanlık başlıca konulardır (ASHB, 2023: 15-16). Sosyal hizmet ve sosyal yardımlar dezavantajlı olma durumunun etkilerini hafifletmeye yönelik araçlar arasındadır. Belirtilen araçların etkili kullanılması ise koruyucu, önleyici niteliği ile ön plana çıkmaktadır. Romanların sosyal yardım ve hizmetlerden yararlanmaları, yararlanma kriterleri, hizmetlerin çeşitliliği, erişilebilirliği hakkındaki bilgi düzeyleriyle ilişkilidir. Diğer yandan roman çocukların sokakta risk altında olmaları koruyucu önleyici hizmetler ile aile destek mekanizmalarının oluşturulmasını zaruri hale getirmektedir. Mobil ekipler kapsamında sokak sosyal hizmeti uygulamaları belirtilen sorunun çözümünde etkili araçlar niteliğindedir. Yaşlı, engelli, kadın ve çocukların haklarının farkındalıklarına yönelik çalışmalar, dezavantajlı kesimlerin haklardan yararlanması kapsamında öncelikli uygulamadır. Belirtilen nitelikleri taşıyan roman ailelerin tespiti, engelli ve yaşlıların desteklenmesini, ihtiyacı olan ailelerin bakım hizmetlerine yönlendirilmeleri ayrımcılığın, istismarın engellenerek, bireylerin yaşam kalitelerinin artırılmasına katkı sağlamaktadır. Kadına yönelik şiddetin ve özellikle romanlar arasında yaygın bir olgu olan küçük yaşta evliliklerin önüne geçilmesi için kadınların şiddetle mücadele, aile içi iletişim, çocuk hakları konusunda desteklenmesi gerekmektedir.

Tartışma

Çalışmada, Roman vatandaşların karşılaştığı çok boyutlu sorunlar, hem literatür taraması hem de ASHB Roman Strateji Eylem Belgesi (2023–2030) çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bulgular, Roman toplulukların eğitim, istihdam, barınma, sağlık ve sosyal dışlanma gibi temel yaşam alanlarında

karşılaştıkları sorunların birbiriyle iç içe geçmiş yapısını ve kesişimsel nitelik taşıdığını ortaya koymuştur. Elde edilen veriler, mevcut strateji belgesinin sorun alanlarını genel hatlarıyla ele aldığını, ancak uygulama ve hizmetlerin etkinliğini artıracak mikro, mezzo ve makro düzeyde sosyal hizmet müdahalelerine daha fazla yer verilmesi gerektiğini göstermektedir.

Literatürde de sıklıkla vurgulandığı gibi (Marsh, 2008a; Gündüz, Yıldız ve Arık, 2024; Çetin), Roman topluluklar özellikle eğitim ve istihdam alanlarında yapısal engellerle karşı karşıya kalmaktadır. Eğitim kurumlarına erişimde yaşanan fiziksel ve kültürel engeller, Roman çocuklarının eğitim hayatından erken kopmasına yol açarken, bu durum onların iş gücü piyasasına katılımlarını da olumsuz etkilemektedir. Strateji belgesinde bu ilişkililik vurgulanmasına rağmen, mevcut uygulamaların Romanların ihtiyaçlarına duyarlı ve kapsayıcı biçimde yürütülüp yürütülmediği tartışmalıdır. Özellikle Roman ebeveynlerin eğitime katılımı ve farkındalığının artırılmasına yönelik sistematik çalışmaların eksikliği, eğitimin sosyoekonomik dönüşüm aracı olarak etkisini sınırlandırmaktadır.

İstihdam alanında, Roman bireylerin çoğunlukla geçici ve kayıt dışı işlerde çalışmaları, sosyal güvenceden mahrum kalmalarına ve yoksulluk döngüsünden çıkamamalarına sebep olmaktadır. Bu durum, sosyal hizmet perspektifinden değerlendirildiğinde, sadece ekonomik bir mesele değil aynı zamanda sosyal adaletin ve insan haklarının ihlali anlamına gelmektedir. Strateji belgesinde istihdama dair sorunlar tespit edilmiş olsa da, işverenlerin ayrımcı tutumlarına karşı geliştirilen önleyici politikaların eksikliği dikkat çekicidir. Aynı şekilde, geleneksel Roman mesleklerinin korunması ve dönüştürülerek ekonomik değer haline getirilmesi yönünde güçlü bir mesleki eğitim politikası da eksiktir.

Barınma konusunda ise Roman mahallelerinin altyapı, çevre düzenlemesi ve yerleşim uygunluğu açısından hâlâ yetersiz koşullarda olduğu gözlemlenmektedir. Strateji belgesinde, Romanların kültürel yaşam tarzlarına uygun konut modellerinin geliştirilmesine dair öneriler bulunsa da, bu önerilerin yerel düzeyde ne ölçüde uygulamaya geçirildiği tartışmalıdır. Özellikle kentsel dönüşüm uygulamalarında Romanların görüşlerinin alınmaması ve yerinden edilme risklerinin dikkate alınmaması, mekânsal dışlanma riskini artırmaktadır. Oysa sosyal hizmetin mekâna duyarlı yaklaşımı, mahalle kavramının sadece fiziksel bir yapı değil, aynı zamanda sosyal dayanışma ve kimliğin üretildiği bir alan olduğunu kabul etmeyi gerektirir.

Sağlık hizmetlerine erişim, çalışmanın dikkat çeken bir diğer sorun alanıdır. Strateji belgesinde sağlık okuryazarlığına vurgu yapılmış olsa da, saha düzeyinde yapılan çalışmalarda (Karadağ, Öztürk, 2020: 67-72; Gümüş, Çelik, 2022: 37-57). Roman vatandaşların özellikle koruyucu sağlık hizmetlerinden yeterince yararlanamadıkları gözlemlenmektedir. Bu da, sosyal hizmet alanında topluluk temelli sağlık destek sistemlerinin geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Danışmanlık, bilgilendirme ve yönlendirme hizmetlerinin yaygınlaştırılması, Roman bireylerin sağlık hakkından eşit biçimde faydalanmaları açısından kritik önemdedir.

Sosyal yardım ve hizmetler açısından ise strateji belgesinde dezavantajlı gruplara yönelik çeşitli önerilere yer verilmiş olmakla birlikte, bu hizmetlerin Roman toplulukları için nasıl yapılandırıldığına dair ayrıntılı verilerin eksikliği dikkati çekmektedir. Özellikle çocukların dilencilik, sokakta çalışma gibi yüksek risk içeren durumlara maruz kalmaları, aile temelli sosyal hizmet modellerinin güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda sokakta sosyal hizmet uygulamalarının yaygınlaştırılması ve mobil sosyal hizmet birimlerinin kurulması, etkin bir müdahale modeli olabilir.

Çetin, Romanların yaşadıkları sorunları, sağlık, eğitim, barınma, istihdam, temel hak ve hizmetlere erişim noktasında değerlendirmektedir. Belirtilen temalar kapsamında yapılacak iyileştirmelerin, Romanların sosyal dışlanmasını önleyici ve yaşam kalitelerini artırıcı rol oynadığını belirtmektedir (Çetin, 2017: 99-108). Bu çalışma kapsamında da benzer sonuçlara ulaşılmış ve Roman vatandaşların özellikle belirtilen alanlarda bilinç ve nitelik geliştirici hizmetlerle toplumsal katılımlarının sağlanması üzerinde durulmuştur.

Sonuç olarak, hem literatür hem de Roman Strateji Belgesi temel alınarak yapılan bu çalışmada, Roman vatandaşların karşılaştığı sorunların birbirini besleyen çok katmanlı yapısı, sosyal hizmet bilimi açısından bütüncül müdahale mekanizmalarının gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştur. Sosyal hizmetin güçlendirilmesi, yalnızca mevcut hizmetlerin genişletilmesi değil, aynı zamanda Romanlara yönelik hizmetlerin kültürel olarak duyarlı, hak temelli ve katılımcı bir anlayışla yeniden tasarlanması anlamına gelmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Roman Strateji Eylem Belgesi, Türkiye’de Roman vatandaşların karşılaştığı çok boyutlu sosyal dışlanma sorunlarını ele almak ve bu sorunlara bütüncül çözüm önerileri sunmak amacıyla hazırlanmış kapsamlı bir yol haritasıdır. Belge kapsamında belirlenen yedi ana tema çerçevesinde yapılan değerlendirmeler, Roman toplulukların toplumsal yaşama tam ve eşit katılımının sağlanması için çok yönlü politikalara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Eğitim alanında, erken çocukluk eğitiminden yükseköğretime kadar olan süreçte Roman bireylerin karşılaştığı engellerin kaldırılması, yalnızca bireysel gelişimi değil, aynı zamanda toplumun sosyal bütünlüğünü de desteklemektedir. Eğitimde eşitliğin sağlanması, yoksulluğun kuşaklar arası aktarımını kırmak açısından da kritik bir rol oynamaktadır.

İstihdam teması, Roman vatandaşların ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları ve toplumsal hayata aktif katılımlarının önünü açmaktadır. Mesleki eğitim, girişimcilik destekleri ve ayrımcılıkla mücadele mekanizmalarının güçlendirilmesi, bu alandaki yapısal sorunların çözümünde etkili olacaktır.

Barınma koşulları, Romanların yaşam kalitesini ve sosyal uyumunu doğrudan etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Sağlıklı, güvenli ve sürdürülebilir yerleşim alanlarının oluşturulması, aynı zamanda mekânsal ayrımcılığın da önüne geçilmesini sağlayacaktır.

Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlar, özellikle kadınlar, çocuklar ve yaşlılar gibi kırılgan grupların yaşam hakkını tehdit edebilecek boyuttur. Koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve sağlık okuryazarlığının artırılması, bu alandaki eşitsizliklerin azaltılmasında belirleyici olacaktır.

Sosyal hizmetlere erişim ve katılım, Roman vatandaşların devletle olan bağlarını güçlendiren önemli bir alandır. Mevcut destek mekanizmalarının daha erişilebilir hale getirilmesi ve topluluk temelli hizmet modellerinin yaygınlaştırılması, sosyal adaletin tesisi açısından gereklidir.

Ayrımcılıkla mücadele ve toplumsal uyum, Romanların karşılaştığı önyargıların giderilmesi ve kapsayıcı bir toplum yapısının inşası için temel önemdedir. Bu noktada, hem yasal düzenlemelerin hem de farkındalık çalışmalarının eş zamanlı yürütülmesi elzemdir.

Son olarak, sivil katılım ve güçlendirme, Roman toplulukların kendi gelecekleri üzerinde söz sahibi olmalarını sağlamak adına kritik bir rol üstlenmektedir. Yerel yönetimlerle iş birliği içinde geliştirilecek katılımcı modeller, hem temsil adaletini hem de toplumsal kapsayıcılığı güçlendirecektir.

Tüm bu tematik alanlar, Roman vatandaşların insan haklarına dayalı, eşit ve onurlu bir yaşam sürebilmeleri için stratejik öncelikler olarak ele alınmalıdır. Strateji Belgesi’nin başarısı, yalnızca devletin kurumsal iradesine değil; aynı zamanda sivil toplumun, akademinin ve toplumun tüm kesimlerinin ortak çabasına bağlıdır. Bu bağlamda, belge yalnızca bir politika metni değil, aynı zamanda daha adil ve kapsayıcı bir topluma ulaşma hedefinin ifadesidir.

Literatürde yer alan çalışmalar ile Strateji Eylem Planına göre Romanlar mikro, mezzo ve makro düzeyde sorunlar yaşamaktadır. Romanların her üç düzeyde ortaya çıkan sorunları birbiriyle ilişkili olup, çözümünü de çok boyutlu düzeyde mesleki müdahaleler ve yapısal sorunların çözülmesiyle ilişkilidir. Belirtilen bağlamda sorunların çözümü için makro düzeyde merkezi idareler ile yerel örgütlenmelerinin yapacağı faaliyetler kritik önem taşımaktadır. Merkezi idare ve yerel örgütlerinin çözüm yönünde üreteceği uygulamalar arasında başta konut ihtiyacının karşılanması düzeyinde, yerel dokunun bozulmadan, kentsel dönüşüm uygulamalarının hayata geçirilmesi romanların kentin çeperlerinde olan yaşamları kapsamında mekânsal dışlanmanın önüne geçecek niteliktedir. Eğitimin yaygınlaştırılması ve erişilebilirliğinin artırılabilmesi için roman mahallelerinde yeterli düzeyde eğitim kurumlarının açılması ve materyal bakımından var olanların eksikliklerinin giderilmesi gerekmektedir. Çalışma hayatına yönelik iyileştirmeler kapsamında da yerel düzeyde kentin dokusuna uygun yeni çalışma sahalarının açılması, bölgesel istihdamın artırılması için önemlidir.

Mezzo düzeyde çalışma hayatında ayrımcılığın önlenmesine yönelik işverenlerin eğitilmeleri, iş gücüne sahip roman vatandaşların sürdürülebilir bir çalışma hayatına sahip olmaları ve bilinçlenmelerinin artırılması için çalışmanın insan hayatındaki yeri, sosyal güvenliğin önemi, vatandaşlık bilinci, temel iletişim becerileri, iş arama becerilerinin artırılmasına yönelik grup eğitimlerinin verilmesi gerekmektedir. Temel eğitimde ortaya çıkan sosyal dışlanmanın, akran ilişkileri

kapsamında önlenmesi, öğretmenlerin bu konuda eğitilmeleri ile mümkündür. Roman ebeveynlerin çocuklarının okula gönderilmesi ve eğitimin insan hayatındaki yeri ve önemi kapsamında bilinçlenmelerine yönelik grup düzeyinde eğitilmeleri, roman çocukların gerek temel eğitimi ve gerekse de temel eğitim sonrasında eğitim hayatlarına devam edebilmelerinin yeter şartı niteliğindedir. Barınma düzeyinde yerel yönetimlerin barınma desteklerinin artırılması ile roman mahallelerine yönelik alt yapı ve üst yapı ile çevre temizliği konusundaki ihtiyaçlarının giderilmesi, onların kentte yaşayan ve belirtilen düzeyde kentin nimetlerinden yararlanan bireyler olarak yaşam kalitelerine katkı sağlayacak niteliktedir.

Mikro düzeyde roman vatandaşların bilinçlenmeleri kapsamında kamu kurumlarında ve yerel yönetimlerde danışmanlık hizmetleri verilmelidir. Sosyal yardım, sosyal hizmet, çalışma, eğitim, sağlık, konut, vatandaş hakları, hasta hakları vb. sorunlarıyla ilgili içinde bulundukları sistemin işleyişi hakkında bilgilendirilmeleri, bireylerin sistem düzeyinde hizmetlerden yararlanma ile ilgili bilinç eksikliklerinin giderilmesine katkı sağlamaktadır. Belirtilen bağlamda roman vatandaşların hizmetlerden eşit düzeyde yararlanabilmeleri ile ilgili birey kaynaklı engellerin aşılması mümkün hale gelecektir.

Kaynakça

- Adıgüzel, S. (2020). Türkiye’de yaşayan Romanların eğitim hakkının Avrupa Birliği ve sosyal politika açısından değerlendirilmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11(21), 1-20.
- Akgül, A. (2006). *Mimarlıkta mobilite kavramı: Göçebe Çingeneler ve sirk yaşamı üzerine bir inceleme*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alp, S., Taştan, N. (2010). Türkiye’de Irk veya Etnik Köken Temelinde Ayrımcılığın İzlenmesi Raporu. https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/media/uploads/2015/02/24/Irk_veya_Etnik_Koken_Izl_eme_Raporu.pdf (17.11.2024).
- Altınöz, İ. (2005). *Osmanlı toplumunda Çingeneler* (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, İstanbul.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S. ve Yıldırım, E. (2010). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Arayıcı, A. (2008). *Avrupa’nın vatansızları: Çingeneler*. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- ASHB (2024). Roman Vatandaşlara Yönelik Strateji Belgesi 2023-2030 I. Aşama Eylem Planı 2023-2025. https://www.aile.gov.tr/media/127013/yeni-roman-strateji-belgesi-_20221222_v19.pdf (30.10.2024).
- Balcı, A. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem Akademi.
- Balkız, Ö. İ. ve Göktepe, T. (2014). *Romanlar ve sosyo-ekonomik yaşam koşulları: Aydın ili örneğinde bir alan araştırması*. *Sosyoloji Dergisi*, 30, 1–39.
- Bedir, Z. ve Armağan, A. (2022). *İstanbul Romanlarının çalışma hayatındaki kayıt dışı istihdamı üzerine bir alan araştırması*. *Çekmece Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(20), 38-51.
- Bozkurt, T. (2006). Poşalar örneğinde etnisite ve toplumsal cinsiyet ilişkisi, *Anadolu’dan Etnik Manzaralar Artakalanlar*, içinde (ss. 283-350). Ç., C., Suvari, (Ed.), İstanbul: E Yayınları.
- Çetin, B. İ. (2017). *Kimlikleriyle Romanlar: Türkiye’deki Roman vatandaşlara yönelik sosyal içerme ulusal strateji belgesi ve birinci aşama eylem planının değerlendirilmesi*. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 15(1), 85-112. <https://doi.org/10.11611/yead.278435>
- Demirel, N. (2012). *Romanların sosyal dışlanma problemlerinin Romanlar ve toplum düzeyinde karşılaştırmalı araştırılması (Kocaeli örneği)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yalova.
- Diktaş, A., Deniz, A. Ç. ve Balcıoğlu, M. (2016). Uşak’ta yaşayan Romanların eğitim sistemi içerisinde yaşadıkları problemler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(4), 1121–1142. <https://doi.org/10.15869/itobiad.52207>
- Dirimeşe, E. ve Gök, B. (2023). İşverenlerin gözünden Romanların istihdam edilmesinde karşılaşılan problemler. *Öneri Dergisi*, 18(59), 87–109. <https://doi.org/10.14783/maruoneri.1187102>
- Dişli, Ö. S. (2016). “Çingene” mi, “Roman” mı? Bir inşa süreci. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, 31, 97-117.
- Fırat, M. ve Açıkgöz, R. (2020). Elazığ’da yaşayan Çingenelerin değişen/dönüşen meslekleri üzerine nitel bir araştırma. *Journal of Economy Culture and Society*, Special Issue 1, 229–248. <https://doi.org/10.26650/JECS2019-0058>
- Genç Arslan, B. ve Tuncay, T. (2024). Romanların eğitim yaşamlarının sosyal hizmet çalışanları tarafından değerlendirilmesi: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 24(64), 575-613. <https://doi.org/10.21560/spcd.vi.1533006>

- Gökce, D. ve Cengiz, M. (2016). Kentsel dönüşümde mekânsal ayrışmayı azaltmanın bir aracı olarak mahalle eylem planı: Konya-Doğanlar Mahallesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 20(2). <https://doi.org/10.19113/sdufbed.94975>
- Güçlü, İ. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Güler, M. ve Parlıyan, B. M. (2020). Roman toplumunun kentleş(e)memesi kapsamında suç ve kent ilişkisi: Edirne örneği. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 40–73. <https://doi.org/10.48118/yykentcevre.829448>
- Gümüş, İ. (2020). Kırklareli Romanlarının emek piyasasına erişimi ve sosyal içerme politikaları üzerine bir araştırma. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 139-152.
- İlhan, S. ve Fırat, M. (2017). Bir inşa süreci olarak çingenelik: Kuramsal bir çözümleme. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2), 265-276. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.346534>
- Karlsson, I. (2006). *Avrupa'nın üvey evlatları* (Çev. T. Kayaoğlu). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Kolukırmık, S. (2004). *Aramızdaki yabancı çingeneler*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Köktaş, S. M. ve Ceylan, H. (2024). *Lisansüstü tezler üzerinden Türkiye'de Romanları (Gypsy) konu edinen akademik çalışmalara ait bibliyografik bir inceleme*. Munzur 6th International Conference on Social Sciences, 24-26 Ekim 2024, Tunceli.
- Marsh, A. (2008a). Eşitsiz vatandaşlık: Türkiye Çingenelerinin karşılaştığı hak ihlalleri. E. Uzpeder, S. Danova-Roussinova, S. Özçelik ve S. Gökçen (Haz.), *Biz buradayız! Türkiye'de Romanlar, ayrımcı uygulamalar ve hak mücadelesi içinde* (ss. 53-107). İstanbul: Mart Matbaacılık.
- Marushiakova, E. ve Popov, V. (2006). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Çingeneler*. (Çev. B. Tırnakçı). İstanbul: Homer Kitabevi.
- Özver, Z. (2015). *Trakya yöresi Tekirdağ ili Çingenelerinin kültürlerinin, müziklerinin, müzik kültürlerinin müzikal öğretme ve öğrenme süreçlerinin araştırılması ve geliştirilmesi önerileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Saban Artan, E. (2015). Kocaeli'de yaşayan Roman vatandaşların istihdam edilmesinin önündeki engellerin kaldırılması projesi araştırma raporu. [Rapor]. https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/kocaelide_yasayan_roman_va_tandaslarin_istihdam_edilmesinin_onundeki_engellerin_kaldirilmasi_arastirma_raporu_dfd2015.pdf (10.11.2024).
- Sarıtaş, S. ve Çoban, U. (2022). Roman çocuklarının eğitimlerinin sürdürülebilirliği üzerine: Balıkesir ili örneği. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 128–142. <https://doi.org/10.55109/tushad.1188517>
- Şahin, M. (2023). Türkiye'deki Roman çocukların eğitimleri ile ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 37-58. <https://doi.org/10.59250/raedergisi.1229240>
- Şencan, F. (2025). İstanbul'un tarihi hamamlarında çalışan Roman natırlar: Mesleklerine yönelik kaygılar ve sorunlar. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 6(1), 103–124.
- Şimşek, S., Ukuş, K. ve Öner, G. (2020). Türkiye'de Romanların yaşadıkları problemlere Romanlar, yerel idareciler ve yöneticiler perspektifinden bir bakış. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (50), 164-185. <https://doi.org/10.48070/erusosbilder.705640>
- Uçan Çubukçu, S. (2011). Mekânın izdüşümünde toplumsal cinsiyet: Sulukule Mahallesi ve Romanlar. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (44), 83-103.
- Usta, G. (2020). Mekân ve yer kavramlarının anlamsal açıdan irdelenmesi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(1), 25-30. <https://doi.org/10.7456/11001100/003>

Ustabası Gündüz, D., Yıldız, F. G. ve Arık, A. (2024). Roman topluluklarının sosyal sorunları: Dergipark üzerinden kapsam derlemesi. *Roman Dili ve Kültürü Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 95-130. <https://doi.org/10.59250/raedergisi>

Beyan ve Açıklamalar

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Yasin Akyıldız). Araştırma ikincil verilere sahip bir çalışma olduğu için etik beyana gerek yoktur.

Yazar Katkısı: Kavram/fikir, veri toplama/işleme, analiz, yazım ve eleştirel inceleme ve düzenleme Yasin Akyıldız (katkı oranı %100) tarafından yapılmıştır. Yazar makalenin yayınlanan versiyonunu okumuş ve kabul etmiştir.

Finansman: Bu çalışma herhangi bir fon desteği almamıştır.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Lisans: CC BY-NC 4.0

